2. Лопай С. А. Підготовка студентів педагогічних ВНЗ до впровадження методу проектів у школі / С. А. Лопай // Наукові записки Тернопільськогнаціонального педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. – 2008. – № 8. – С.80-83.

3. Полат Е. С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособ. / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева, А. Е. Петров. – 2-е изд., стереотипное. – М. : Академия, 2005. – 272 с.

4. Романова І.А. Компетентнісний підхід до правової освіти студентів // Педагогіка та психологія: зб. наук. праць / За ред. І.Ф. Прокопенка, В.І. Лозової. – Харків: Курсор, 2008. – Вип. 33. – С. 26-35.

5. Сулима Н. М. Проектна технологія на уроках економіки / Н. М. Сулима // Економіка в шк. України. – 2010. – №5. – С. 27-30.

УДК 378.147:793.3 (410)

Д. Є. Бідюк, м. Хмельницький,Україна / Bidyuk D. Ye., Khmelnytsky, Ukraine
biduknm@ukr.net

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ХОРЕОГРАФІВ У БРИТАНСЬКОМУ ДОСВІДІ

Анотація. *У статті обґрунтовано актуальність вивчення досвіду Великої Британії з професійної підготовки хореографів. Проаналізовано специфіку Стандарту галузі знань «Dance, Drama and Performance» та з'ясовано професійні компетентності майбутніх хореографів (загальні та спеціальні). Встановлено, що зміст освітніх програм професійної підготовки хореографів ґрунтується на принципах диверситивності навчання, неперервності, професійного розвитку, міждисциплінарності професіоналізації, предметної спеціалізації, модульності, а також спрямований на формування гармонійної особистості, здатної просуватися кар'єрною сходинкою в різних сферах хореографічного мистецтва. На підставі аналізу освітніх програм підготовки майбутніх хореографів в системі вищої освіти Великої Британії зроблено висновок про доцільність упровадження досвіду Великої Британії з метою удосконалення професійної підготовки хореографів в українських закладах вищої освіти.*

Ключові слова: *хореографія, хореограф, Велика Британія, професійна підготовка, хореографічна освіта, професійна підготовка, зміст, стандарт.*

STANDARTIZATION OF CHOREOGRAPHERS' PROFESSIONAL TRAINING IN THE BRITISH EXPERIENCE

Annotation. *The article substantiates the relevance of studying the UK experience in the choreographers' professional training. The content of document «Subject Benchmark Statement for dance, drama and performance» has been analyzed and the professional competences of future choreographers (general and special) have been determined. It is established that the content of educational programs of choreographers' professional training of is based on the principles of diversivity of education, continuity, professional development, interdisciplinary, subject specialization, modularity, and also aimed at forming a harmonious person capable of advancing career stage in various spheres of choreographic art. The professionally-oriented content of curricula and expected learning outcomes necessary for implementation of high-quality professional training were highlighted. Based on the analysis of educational programs for future choreographers' professional training in the UK, it was concluded that it is expedient to introduce the UK experience in order to improve the choreographers' professional training at Ukrainian higher education institutions.*

Keywords: *choreography, choreographer, Great Britain, professional training, choreographic education, professional training, content, standard.*

Постановка проблеми. Танець існує у плинності часу та архітектурі простору. Його учасники завдяки своїм успіхам є освіченими людьми, здатними взаємодіяти в багатьох галузях. Навчання у цій найбільш людській формі мистецтва є освітою упродовж життя. У середині 70-тих років ХХ століття танець як самостійна дисципліна та напрям хореографії вперше з'явився в освітніх програмах британських університетів. Мета таких освітніх програм полягала у підготовці незалежних хореографів-практиків (танцюристів), здатних просуватися

© Д. Є. Бідюк, 2018

кар'єрною сходинкою в різних сферах мистецтва [1]. Тому викладання та вивчення танцю у вищій школі Великої Британії часто розглядається як освіта для життя. Британські університети пропонують освітні програми професійної підготовки хореографів на трьох рівнях вищої освіти – бакалаврському, магістерському та докторському. Зважаючи на інтегративність хореографічної освіти, як у межах її завдань, так і методології, британські освітяни вважають за необхідне імплементувати в зміст освітніх програм принципи педагогіки, психології, історії, філософії, культурології, мистецтвознавства, медицини та низки інших наук. Універсалізм змісту хореографічної підготовки обґрунтований та визначений Стандартом, а також є засобом формування гармонійної особистості.

Аналіз наукових праць. У контексті наукового пошуку вагомими науковими розвідками стали праці українських та зарубіжних вчених у різних аспектах, зокрема: хореографічного мистецтва (Г. Березова, О. Бурля, А. Ваганова, К. Василенко, В. Верховинець, А. Гуменюк, С. Забредовський, П. Коваль, В. Костровицька, О. Мартиненко, Т. Сердюк, О. Таранцева та ін.); історії та культури танцю (Г. Алієв, Т. Бадмаєва, І. Герасимова, С. Жукенова, Ю. Чурко, В. Уральська); культурології та мистествознавства (Г. Богданов, І. Дубник, П. Карп, Т. Кафарова, А. Солодовніков та ін.); сутнісно-змістової основи та осмислення природи рухів (А. Волинський, Ф. Лопухов, Р. Захаров та ін.); педагогіки танцю та закономірностей освітнього процесу (А. Алферова, С. Бакоджіані, М. Боголюбська А. Брусницина, Е. Валукін, Е. Каваклі, В. Каркоу, В. Нікітін, В. Нілов, К. Скапп, К. Стівенс, А. Хадді та ін.). Переважна більшість публікацій, щодо сфери хореографічної освіти є мистецтвознавчими, відтак використовуємо їх як концептуальну основу для дослідження організаційних, змістових та технологічних особливостей професійної підготовки хореографів. Вихідні концептуальні положення щодо професійної підготовки хореографів у Великій Британії регламентовані в Законах «Про вищу освіту» (2004) (Higher Education Act 2004), «Про вищу освіту та пошуково-дослідницьку діяльність» (2017) (Higher Education and Research Act 2017), в освітньому Стандарті галузі знань «Dance, Drama and Performance» (2015) (Subject Benchmark Statement for Dance, Drama and Performance 2015) тощо.

Зазначимо, що академічні дослідження з проблем теорії і практики хореографічної освіти у Великій Британії активізувалися у 2000 році на базі британського міжнародного часопису «Journal of Research in Dance Education». Велику увагу розвитку та просуванню хореографічної освіти надавали світові наукові організації «The World Dance Alliance» та «Dance and the Child International» та журнали «Writings on Dance», «The Journal of Dance and Somatic Practice», «The Journal of Choreographic Practices».

Мета статті – розкрити змістові характеристики професійної підготовки хореографів в університетах Великої Британії.

Виклад основного матеріалу. Конкретизація цілей підготовки, структурування змісту, вибір форм, методів і технологій навчання майбутніх хореографів, формування їхніх професійних компетентностей здійснюється на засадах відкритості, неперервності, прогностичності, з дотриманням вимог освітнього Стандарту для галузі знань «Dance, Drama and Performance». 2002 року Агенцією забезпечення якості вищої освіти розроблено перший Стандарт галузі знань «Dance, Drama and Performance», де вказано критерії, якими повинні керуватися робочі групи при розробці освітніх програм з танцю, драматургії та постановки. Друге видання документу відбулося 2007 року. У вересні 2015 року оприлюднено третє видання. Це пояснюється тим, що хореографічне мистецтво активно розвивається, з'являються нові підгалузі та технології, змінюються вимоги (Qauality Assurance Agency, 2007; 2015). Згідно Стандарту професійна підготовка хореографів здійснюється за такими спеціальностями / спеціалізаціями: W500 (Dance / Танець), W510 (Choreography / Хореографія), W531 (Dance and Culture / Танець і культура), W532 (Community Dance / Соціальний танець), W540 (Types of Dance / Типи танцю), W542 (Dance Theatre / Театр танцю), W543 (Contemporary Dance / Сучасний танець), W550 (Dance Performance / Постановка танцю), W550 (History of Dance / Історія танцю) [2].

У Стандарті зазначено, що британські освітні програми охоплюють широкий спектр спеціалізацій, їх назви переважно містять терміни «танець» або «хореографія», проте є випадки, коли програми передбачають професійну підготовку хореографів, однак у їхніх назвах або взагалі немає вищезгаданого терміну або застосовано більш загальний – «Performance» (Quality Assurance Agency, 2007; 2015). У Стандарті чітко визначено концепції предметної специфіки (Subject knowledge and understanding), які покладено в основу освітніх програм з професійної підготовки хореографів, подано відомості про компетентності, які повинні здобути майбутні фахівці з хореографії у процесі професійної підготовки, окреслено основні форми організації навчання, а також представлено типові методи оцінювання їхніх навчальних досягнень.

Основні положення Стандарту ґрунтуються на принципах диверситивності навчання, неперервності, професійного розвитку, міждисциплінарності тощо. Відповідно заклади вищої освіти мають забезпечити високий рівень якості професійної підготовки хореографів, зокрема надання можливості для отримання диплому та освітнього ступеня, навчання за комбінованою програмою («Dance, drama and performance»), інтердисциплінарною програмою (наприклад, «Contemporary arts» / «Сучасні види мистецтв», зокрема «visual arts», «digital arts», «music», «arts management»).

Діагностика і розвиток пізнавальних можливостей студентів дозволяє формувати у них суб'єктну пізнавальну позицію, яка характеризується тим, що студенти не лише вивчають реальну дійсність, але й реформують її, беруть активну участь у створенні освітнього і соціального простору навколо себе. Розвиваючись як суб'єкти освіти, студенти здебільшого усвідомлюють сенс і значення своєї пізнавальної діяльності і майбутньої професійної діяльності, що стимулює процеси саморозвитку і вольової регуляції. Саме тому основним напрямом інноваційної діяльності у сучасному університеті є проектування і реалізація компетентнісної моделі професійної підготовки хореографів. У матеріалах Болонського процесу зазначається, що використання термінів «компетенція» і «компетентність» для визначення цільових установок вищої освіти свідчить про перехід від виключно академічних норм оцінки до зовнішньої оцінки професійної і соціальної готовності випускників університетів. У Великій Британії компетентнісна модель професійної підготовки хореографів висуває міждисциплінарні, інтегровані вимоги до результатів освітнього процесу, передбачає зміну фокусу з простого відтворення знань на розвиток вміння актуалізувати знання, необхідні для вирішення професійних задач [3, с. 14-38].

Гнучкість британських освітніх стандартів і їх переважно рекомендаційний характер дають університетам широку автономію у виборі напрямів підготовки фахівців, визначенні змісту та структури бакалаврських, магістерських і докторських освітніх програм, методів і форм їхньої реалізації. Університети самостійно визначають професійні компетентності, якими повинні володіти їхні випускники. Такий підхід дозволяє легко створювати міждисциплінарні програми, тобто готувати фахівців для тих галузей, у яких з'являється найбільша кількість інновацій [4].

Відповідно до положень Стандарту майбутні хореографи повинні здобути загальні (generic competences) і спеціальні (фахові) (subject specific competences) компетентності. Варто зазначити, що компетентності в рамках Стандарту розуміються як «динамічна сукупність знань, вмінь, навичок та розуміння» [2].

Визначення ключових загальних та спеціальних (фахових) компетентностей відбувалося протягом двох етапів: оприлюднення початкового переліку компетентностей розробниками стандарту та їхнє обговорення зацікавленими сторонами, зокрема викладачами, студентами та хореографами-професіоналами. Обговорення були спрямовані на те, щоб сформулювати найбільш важливі компетентності, які враховують виклики сучасного хореографічного мистецтва, проблеми сучасної драматургії, інформаційно-комунікаційні цифрові технології тощо. Після цього, учасникам обговорення було запропоновано оцінити значущість та доцільність визначених компетентностей у формі рейтингу, зокрема виокремити 5 найкращих загальних і спеціальних (фахових) компетентностей. Таким чином, було виокремлено 10 загальних компетентностей і 10 спеціальних (фахових) компетентностей [2].

Розробники Стандарту намагалися охопити найбільш ключові аспекти: практичне навчання; критичні дослідження (наприклад, аналітичні, теоретичні, історичні, контекстні (танець, драма, театр), міждисциплінарні); стажування або практика для розвитку практичних навичок та умінь; інтеграція традиційних та інноваційних технологій у хореографічному мистецтві; підготовка до працевлаштування. З урахуванням цього, можна виокремити загальні компетентності: здатність до розуміння предметної специфіки професії; здатність генерувати нові ідеї; здатність критично, аналітично й абстрактно мислити; здатність до пошуку, аналізу, синтезу та обробки інформації; здатність до міжкультурної комунікації; здатність до самостійної діяльності та роботи у команді; здатність застосовувати знання на практиці; гнучкість, самомотивація та самоорганізація у навчанні; здатність до навчання впродовж життя. Вважаємо, що такий підхід до визначення загальних компетентностей майбутнього хореографа є дещо формальним, оскільки сфокусований переважно на розвитку аналітичних та критичних умінь і навичок, тоді як масштаби сучасної хореографії передбачають використання цифрових технологій та комбінування різних видів мистецтв.

Концепція *спеціальних (фахових)* компетентностей передбачає наявність: аналітичних та критичних навичок та умінь з розвитку конструктивних ідей та аргументів; здатності презентувати, аналізувати та оцінювати хореографічні твори; здатності працювати в колективі; практичних навичок та навичок управління колективом; здатності до імпровізації та фасилітації; здатності до креативної та критичної продуктивності; здатності досліджувати та обґрунтовувати взаємозв'язок між хореографією і соціальним контекстом.

Очікувані результати навчання відображають предметні знання, розуміння та здатності. Відповідно випускник-хореограф має продемонструвати: знання технік, традицій, історії хореографії; розуміння хореографічних теорій, принципів, гіпотез і тлумачень; поглиблені знання й розуміння структури сучасної хореографії та її теоретичних основ; знання ключових компонентів танцю та процесу його створення, реалізації та управління; знання теоретичних та критичних перспектив для навчання хореографії; знання відомих хореографів та їх практик; соціокультурні знання; знання ролі та функцій танцювальної хореографії в соціальному, культурному та освітньому контекстах; розуміння взаємозв'язку між критичними та творчими способами дослідження в галузі хореографії; розуміння читання хореографічних творів засобами ІКТ; володіння діагностичними методиками оцінювання та самооцінювання хореографічних навичок та умінь; розуміння

міждисциплінарних елементів танцю, драматизму та їх ефективності; володіння етичними правилами поведінки для сприяння безпечній роботі у колективі; володіння професійною лексикою в усній та письмовій формі; уміння обґрунтовувати основні тенденції розвитку напрямів хореографічного мистецтва й дисциплін; здатність організовувати процес власного навчання і самоосвіти тощо. При цьому важливе значення має відчуття краси рухів, їх гармонії з музикою, сформована здатність передавати в русі певні емоційні стани, різні настрої, переживання, почуття [5].

Л. Сандерс у своїй статті «Дослідження в галузі танцювальної освіти» зауважує, що танець відображає незалежну реальність, а відтак ґрунтується та конструюється на сукупності попередніх знань та умінь. Студенти часто приходять з дуже фіксованими уявленнями про танцювальні знання та освітні програми, а відтак схильні до структуралістської точки зору абсолютних істин, в яких «балет є основою всього» і закритим до різноманітності практики, на відміну від танцювальних студій. Отримуючи міждисциплінарні знання, студенти матимуть можливість вивчати танцювальне мистецтво на відповідному рівні з притаманними йому цінностями та інтелектуальними процесами. Значення хореографічної підготовки зростає з кожним роком, оскільки постійно збільшується динаміка виконання змагальних програм, а це диктує необхідність як вдосконалення технічної майстерності танцюристів, так і підвищення рівня розвитку їхніх фізичних якостей, в тому числі спеціальної витривалості [6, с. 228-229].

Досвід британських університетів, зокрема Вінчестерського, свідчить про використання та впровадження спеціальних модулів, метою яких є ознайомлення майбутніх хореографів з перспективами розвитку професії у контексті сучасних викликів, наприклад модулі «Dance Perspectives» та «Performance now», що знайомлять з основами використання сучасних цифрових технологій та технік для створення власного портфоліо, а також прогресивними тенденціями в хореографії. Таким чином, вони розвивають здатність до саморозвитку та самокритики. Інноваційним є також впровадження модулів, які спрямовані на розвиток навичок управління, міжкультурної комунікації та просування хореографічного продукту на світовому ринку хореографічних послуг («Cultural Entrepreneurship»). Варто відмітити також практичну спрямованість таких модулів [7].

Формування загальних і спеціальних (фахових) компетентностей майбутніх хореографів здійснюється за допомогою інноваційних форм, методів і технологій навчання. Контроль та моніторинг якості професійної підготовки хореографів в університетах Великої Британії упродовж двадцяти років здійснюють такі організації як «The Research Assessment Exercise, 1996)» та «Research Excellence Framework, 2014).

Висновки. Хореографічна освіта є певною системою навчання танцю, у процесі якого студенти набувають необхідних для професії танцівника художніх, фізичних і технічних навичок, а також спеціальних знань. Аналіз змісту освітніх програм з професійної підготовки хореографів у британських університетах дає змогу стверджувати, що він істотно не відрізняються, проте побудований на основі положень компетентнісного, міждисциплінарного, функціонального, особистісно орієнтованого підходів, принципів професіоналізації, предметної спеціалізації, модульності, фундаменталізації та інтеграції з урахуванням викликів сучасності.

Використання британського досвіду в Україні сприятиме активізації міжнародної співпраці, удосконаленню законодавчих і нормативно-правових документів (Стандартів вищої освіти), запровадженню нових моделей хореографічної підготовки (театрально-танцювальної, хореотерапевтичної, танцювально-модернової), введенню нових спеціалізацій тощо.

Список використаних джерел:

1. Burns S. Mapping dance entrepreneurship and professional practice in dance higher education. Lancaster : Palatine, 2007. – 134 p.
2. UK Quality Code for Higher Education. Subject Benchmark Statement. Dance, Drama and Performance, 2015 [Electronic Resource]. – Mode of access : http://www.qaa.ac.uk/docs/qaa/subject-benchmark-statements/sbs-dance-drama-performance-15.pdf?sfvrsn=8ae2f781_10
3. Wenn, B., Mulholland, R., Timmons W. & Zanker Y. «Towards a developing construct in dance education – exploring the relation of emotional intelligence to teacher's sense of efficacy and teaching experience among dance education student teachers in the United Kingdom» // *Research in Dance Education,* 2018. – 19 (2) – P. 14-38.
4. Knasel, E. Becoming Competent: Effective Learning for Occupational Competence (Report no. 27) / E. Knasel, J. Meed. – Sheffield : Employment Department and Learning Methods Branch, 1994. – 77 p.
5. Stevens, K., and A. Huddy "The Performance in Context Model: A 21st Century Tertiary Dance Teaching Pedagogy // *Research in Dance Education* . - 2016. - 17 (2). –P. 67–85.
6. Sanders, L. Power in operation: a case study focusing on how subject-based knowledge is constrained by the methods of assessment in GCE A Level Dance // *Research in Dance Education.* – 2008. – 9 (3). – P. 221-240.
7. The University of Winchester. BA (Hons) Choreography and Dance [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http: // www.winchester.ac.uk